

OSLO STATSADVOKATEMBETER

Politimesteren i Øst politidistrikt.

Deres ref.:

Vår ref.:

2017/00589-4

Dato:

26.07. 2017

INSPEKSJON/TILSYN AV ØST POLITIDISTRIKT – GEOGRAFISK DRIFTSENHET Nord (Tidl. Romerike politidistrikt)

1. Innledning.

Det ble foretatt inspeksjon av straffesaksbehandlingen ved Øst politidistrikt, Geografisk driftsenhet Nord (tidl. Romerike politidistrikt) den 6. og 7. juni 2017. Fra statsadvokatenes side deltok førstestatsadvokat Olav Helge Thue og statsadvokatene, Per Egil Volledal, Nina Prebe, Marit Evjemo og Kristin Røhne.

Inspeksjoner av straffesaksbehandlingen i politidistriktene er en del av statsadvokatenes fagledelse. Kravene til fagledelse er angitt i riksadvokatens rundskriv om krav til straffesaksbehandlingen i politiet (Rundskriv nr. 2/2012) kap. III og i riksadvokatens mål og prioriteringsdirektiv, senest riksadvokatens rundskriv nr. 1/2017. Hovedlinjene i Oslo statsadvokatembeters inspeksjonsvirksomhet er nedfelt i vår fagledelsesplan for 2017. Formålet med inspeksjonen er å bidra til at politiets straffesaksbehandling er effektiv og holder et kvalitativt høyt nivå.

Politidistriktene er i ferd med å gjennomføre en omfattende omorganisering. (Nærpolitireformen). Omorganiseringen har medført at politidistrikter er blitt slått sammen, driftsenheter er blitt slått sammen i større organisasjoner, nye enheter opprettes (f.eks Felles straffesaksinntak) og at saksfordelingsinstruksene i politidistriktene er under revisjon. På personellsiden medfører omorganiseringen store endringer (særlig på ledersiden). Dimensjoneringen av den enkelte enhet er heller ikke endelig avklart. De pågående endringene i politidistriktenes organisering får også betydning for hvordan statsadvokatene utfører sin inspeksjonsvirksomhet i 2017.

Statsadvokatenes inspeksjoner har både en kvalitetskontrollside og en veiledningsside. Kvalitetskontrollen kan sies å være retrospektiv i den forstand at man driver kontroll med hvordan politiet har gjennomført straffesaksbehandlingen. Kvalitetskontrollen har imidlertid også en mer fremtidsrettet funksjon idet funnene fra kontrollen er ment å brukes til å forbedre kvaliteten på straffesaksbehandlingen i politiet i tiden fremover.

Normalt vil inspeksjonene bestå av møter med ledelsen av den enkelte driftsenhet og møter med enkelte grupper innenfor enheten. Disse møtene vil bl. a. inneholde redegjørelser og diskusjoner rundt organiseringen av straffesaksbehandlingen ved enheten. Som følge av den pågående omorganiseringen har vi valgt å utsette disse møtene til organisasjonen har satt seg noe mer. For ordens skyld nevnes at statsadvokatene følger organisasjonsutviklingen gjennom de kvartalsvise møtene med politimesteren og politidistriktets ledergruppe.

Vi har også valgt å utsette kontrollen av statistikkutvikling på straffesakssiden på enhetsnivå. Dette har sammenheng med sammenslåingen av enhetene. Statistikker for de nye enhetene vil ikke uten videre være sammenlignbare med tidligere år fordi enhetene er endret. Vi forutsetter imidlertid at politiet følger med på statistikkutviklingen på enhetene. Oslo statsadvokatembeter underrettes om utviklingen på politidistriktetsnivå under kvartalsmøtene med politimesteren.

2017 blir derfor å anse som et unntaksår for så vidt gjelder statsadvokatenes inspeksjonsvirksomhet. For de geografiske driftsenhetene har vi valgt å dele inspeksjonen i to deler. Del en vil bestå av en kvalitetskontroll av enkeltsaker innenfor enkelte utvalgte saksområder (se nedenfor). Del to vil bestå av en fagdag for etterforskere, jurister og andre ved hver enkelt driftsenhet. Fagdagen vil bestå av en oppsummering fra inspeksjonen og dessuten enkelte andre temaer. Hvilke temaer som skal behandles på fagdagen er ikke endelig behandlet, men Politiarbeid på stedet og foreholdelse av rettigheter er sannsynlige temaer. Fagdagene vil bli avholdt høsten 2017.

2. Om (den geografiske driftsenheten).

Den geografiske driftsenheten tilsvarende tidligere Romerike politidistrikt i geografisk utstrekning og har grovt sett også ansvaret for etterforskningen og påtaleavgjørelser for så vidt gjelder almensakene som tidligere Romerike politidistrikt. På tidspunktet for inspeksjonen var kun deler av Nærpolitireformen iverksatt. Det vil si at den følgende redegjørelsen for Den geografiske driftsenheten (GDE) Romerike blir en beskrivelse av den midlertidige organiseringen som eksisterer per dd. og som planlegges iverksatt i nær fremtid.

Politiinspektør Jens Elsebutangen er steds plassert i Ski og er påtaleleder/leder av Felles enhet for påtale i Øst politidistrikt.

Politiinspektør Kåre Solvoll skal lede Allmennseksjonen som består av tre allmennavsnitt: nord (GDE Romerike), midt (GDE Follo) og sør (GDE Østfold).

Per dags dato har man ved GDE Romerike 39 stillingshjemler for jurister inklusive påtaleleder. På tidspunktet for inspeksjonen var 35 av disse hjemlene besatt.

Per 1. juni 2017 er Nærpolitireformen fortsatt ikke iverksatt for lensmannskontorene. (Det vises til tidligere inspeksjonsrapporter) I henhold til vedtak skal antallet lensmannskontorer reduseres fra 9 til 5. Dette er planlagt iverksatt innen 1. desember i inneværende år.

GJENNOMGANG AV FREMLAGTE SAKER mv.

Av bestillingsbrevet, som er datert 10. april 2017, fremgår det hvilke sakstyper som politiet skal legge frem til inspeksjonen. Av bestillingsbrevet fremkommer det at vi ber om andre tidsperioder enn det som følger nedenfor. Som følge av at det ville blitt alt for mange saker innenfor enkelte kategorier har vi redusert tidsperioden i noen kategorier.

1) Saker under etterforskning som gjelder overtredelse av straffeloven av 2005 §§ 272, 273 og 274 første ledd. Vi skal særlig se etter politiarbeidet på stedet, fremdrift etter initialfasen og dessuten politiets oppmerksomhet om bevissikring utover politiavhør.

Det ble bedt om at det på forhånd ble fremlagt voldssaker under etterforskning som gjelder overtredelse av strl. (2005) §§ 272, 273 og 274, og i alt 12 saker ble fremlagt og gjennomgått. Dette gjaldt anmeldelser inngitt i perioden 14. januar 2017 til 10. april 2017, hvor ett av forholdene skal ha blitt begått i oktober 2016. Av disse var en sak oversendt statsadvokaten med forslag tiltale, en sak overført til konfliktråd, 2 saker henlagt grunnet manglende opplysninger om gjemingsmann og en sak henlagt med hjemmel i strpl. § 62 a. Det kan stilles spørsmål rundt sistnevnte henleggelse som omfattet kroppsskade. En sak var ikke etterforsket, men var fortsatt uavgjort. En sak som impliserte flere personer og bruk av bl.a. kniv og jernstang som slagvåpen, hvor diverse beslaglagte gjenstander ikke ser ut til å være sendt til nærmere undersøkelser, ser ut til å være foreslått henlagt med begrunnelse som "ingen erkjenner straffeskyld, og ingen som utpeker seg mer enn andre."

I 5 av sakene var politiets frist med saksbehandlingstid på 90 dager ikke overholdt uten påtaleavgjørelse for prioriterte voldssaker. 3 saker var oversendt påtaleansvarlig uten at de p.t. var avgjort.

Som et hovedinntrykk kan sakene sammenfattes slik at initialetterforskningen, særlig når politiet rykker ut og inngir anmeldelse, i det alt vesentlige er tilfredsstillende. Det gjennomføres imidlertid i liten grad avhør på stedet som blir sikret på lyd. Geografiske forhold kan tilsi at det sjelden er eksempelvis overvåkingsvideo eller andre tekniske spor som kan innhentes. Det var ikke opplysninger i sakene om det var søkt etter slike bevis. Dette kan være hensiktsmessig å opplyse om eventuelle slike søk, med mindre det fremgår av sammenhengen eller åstedets plassering at slike bevis ikke finnes.

I de fleste saker hvor anmeldelse er inngitt fra noen fornærmet kort tid etter en hendelse, gjennomføres etterforskning og avhør relativt hurtig. En klar tendens er at etterforskningen i mange saker etter dette stopper opp. Dette forklarer politiet med at det er nødvendig med en hårdhendt prioritering av etterforsker- og påtaleressurser for å søke å oppfylle frister for å gjennomføre tilrettelagte avhør. Det er hittil i år gjennomført ca. 270 tilrettelagte avhør ved Geografisk driftsenhet Romerike, mot 285 i hele 2016. (Nærmere om dette nedenfor)

Det er ikke noe formelt krav til å utarbeide etterforskningsplan i denne type saker. Vi anser det imidlertid som hensiktsmessig å bruke etterforskningsplaner også i enkelte voldssaker, ikke minst når det skal kommuniseres mellom påtale og etterforskere ved flere geografiske driftsenheter. I den grad man ser at det er vedlagt saksskjemaer, sakshistorikk eller lignende så bærer disse preg av manglende ajourføring, manglende frister og fravær av påtale.

Som beskrevet innledningsvis er årets inspeksjon spesiell. En konsekvens av dette er at Oslo statsadvokatembeter ikke har bedt om statistikktall og måloppnåelse på statistisk grunnlag. (Bl. a. fordi det er knyttet adskillig usikkerhet til om tallene i 2017 er riktige.) Vi finner allikevel grunn til å påpeke at gjennomsnittlig saksbehandlingstid for de prioriterte voldssakene i 2016 var på 112 dager. Målet er som kjent 90 dager. Selv om tallene fra 2017 er usikre må politidistriktet treffe tiltak for å bringe den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden nedover.

- 2) **Kontroll av kvaliteten på *Politiarbeid på stedet*. Det skal særlig fokuseres på kvaliteten på avhørene, herunder om reglene om formalia er tilfredsstillende ivaretatt, og på bevissikring på åstedet i initialfasen. Vi ønsker her å gå igjennom utvalgte deler av det som finnes av lydfiler. Det må legges til rette for at flere av oss samtidig kan gå igjennom lydfiler. (Det er usikkert om vi får til dette hvis vi logger oss inn på systemene med egen BID) Med tanke på dette skal vi gjennomgå påtaleavgjorte saker i perioden 1. januar 2017 til 1. mai 2017 som gjelder:**
- a. **straffeloven § 181 (ordensforstyrrelser) (Her skal vi også se på utforming av siktelsen, subsumsjonen og om sakene inneholder elementer av hatkriminalitet)**
 - b. **straffeloven § 231 (Narkotikalovbrudd)**

Prosjekt "Politiarbeid på stedet" er under utrulling i politidistriktene i 2017. I Øst politidistrikt hadde ca. 650 operative tjenestemenn og studenter gjennomført opplæring i politiarbeid på stedet (PPS) i midten av mai 2017. I januar 2017 ble det gjennomført 91 avhør av patruljene i Øst pd, i månedene februar, mars og april var antallet hhv. 205, 294 og 408.

Meningen med politiarbeid på stedet er å sikre forklaringer – og andre bevis (!) – så tidlig som mulig i etterforskningen. I enkelte saker er det meningen at patruljen skal etterforske saken ferdig, mens det i andre saker skal danne grunnlaget for videre etterforskning.

For at Politiarbeid på stedet skal kunne brukes adekvat i den videre etterforskning og ikke minst som bevismiddel i retten er det avgjørende at bevissikringen skjer på lovbestemt måte. Dette gjelder i første rekke at den som avhøres på stedet blir gjort kjent med sine rettigheter på en ordentlig måte. Hvis avhørte ikke er foreholdt sine rettigheter på ordentlig måte er det en klar mulighet for at avhøret ikke kan brukes f. eks. i konfrontasjonsøyemed. Et lydopptak kan være avslørende i forhold til hvor grundig rettighetene er redegjort for. For å unngå misforståelser i retten er det viktig at politiet sørger for at foreholdelse av rettigheter kommer med på lydopptaket.

Det er også viktig at innholdet i avhøret inneholder de opplysningene som er nødvendige og hensiktsmessige i forhold til de opplysninger politiet har om saken på et så tidlig tidspunkt i etterforskningen. Vi har bl. a. sett på om politiet har spurt den avhørte om det er bevis som kan finnes som kan bidra til å identifisere gjerningsmannen eller det nærmere hendelsesforløpet.

På bakgrunn av vår bestilling hadde politiet lagt frem et stort antall saker som gjaldt ordensforstyrrelser og narkotika. Kun en håndfull av disse sakene inneholdt lydopptak av forklaringer og ingen av sakene knyttet seg direkte til Politiarbeid på stedet. På grunn av

manglende digital tilgang fikk vi heller ikke hørt på de avhørene som fantes på lyd. Dette er ikke tilfredsstillende. Ved tvil om innholdet i bestillingsbrevet må statsadvokatene kontaktes, slik at vi kan avklare de spørsmål politiet har i tilknytning til den praktiske gjennomføringen av inspeksjonen. Vi vil vurdere å komme tilbake til høsten for å fullføre inspeksjonen av arbeidet med politiarbeid på stedet.

Under vårt besøk fikk vi en orientering om status på arbeidet med Politiarbeid på stedet på Romerike. I tillegg til at det gjennomføres flere avhør var systemet med evalueringsmøter var innarbeidet. De store tjenestestedene hadde ukentlige evalueringsmøter og de mindre tjenestestedene hadde disse møtene hver annen uke. Det ble opplyst at påtalejuristene deltok på evalueringsmøtene.

Etter statsadvokatens oppfatning er evalueringsmøtene velegnede møtesteder for orden, etterforskning og jurister der kvaliteten på avhørene gjennomgås med tanke på forbedring. Vi hadde lagt opp til å skrive rapporten om dette på en måte som gjorde at politiet kunne få praktiske tips om mangler vi fant ved vår gjennomgang av sakene. Siden vi ikke fikk hørt igjennom saker under inspeksjonene mangler den konkrete tilbakemeldingen til ordenstjenesten på Romerike. Men på bakgrunn av gjennomgangen ved tidligere inspeksjoner i Øst (Follo) og i Oslo pd ser vi at mange av forbedringspunktene er gjennomgående. Vi vil anbefale at juristene på Romerike bruker vår inspeksjonsrapport fra GDE Sør (Follo) i den veiledningen som skal gjøres for ordenstjenesten på Romerike (Ved siden av de funnene man selv gjør naturligvis)

3) Saker under etterforskning der det er tatt tilrettelagte avhør. For de geografiske driftsenhetene vil dette særlig dreie seg om saker som gjelder mishandling i nære relasjoner. Vi skal særlig fokusere på frister, oppfølging etter initialfasen og om det er utarbeidet etterforskningsplan.

Vi gjennomgikk 14 saker med totalt 35 tilrettelagte avhør. På bakgrunn av vår bestilling ble det fremlagt totalt 18 saker, hvilket viste seg ikke å være samtlige saker under etterforskning. Ved uklarheter om hva det anmodes om i vår bestilling, er det viktig at politiet tar kontakt i forkant av inspeksjonen slik at dette kan avklares i god tid før selve inspeksjonen.

Ved gjennomgangen undersøkte vi hvorvidt fristene for gjennomføring av TA var overholdt, eventuelle årsaker til fristbrudd, hvorvidt det var gjennomført supplerende avhør og eventuelt hvem som anmodet om dette. Videre undersøkte vi om forsvarer var til stede under avhøret, samt om fremdriften etter gjennomført avhør var tilfredsstillende. Også i år har vi hatt fokus på etterforskningsplaner.

Frist for TA:

Vi undersøkte fristene i samtlige av de gjennomgåtte sakene og fant at ingen av avhørene var gjennomført innen lovbestemt frist. Antallet TA har økt betydelig og følgende tall ble fremlagt på inspeksjonen:

Tilrettelagte avhør	2015	2016	2017 pr 6.6.17
Romerike	81	281	271

Til ovennevnte tall er grunn til å påpeke at politidistriktet etterforsker en nettovergrepssak, OP Sandra, som har pågått siden august 2016. Per i dag er det gjennomført over 70 tilrettelagte avhør i saken, i tillegg til vanlige avhør der fornærmede er over 16 år. Det er anslått at en vil stå ovenfor ca. 400 fornærmede innen saken ferdigstilles.

Videre ble det opplyst at avsnittet for vold og seksuelle overgrep hadde - og fortsatt har – redusert bemanning på juristsiden og har til tider nærmest vært halvert til kun 6 jurister (skulle vært 11). Dette har resultert i færre avhørsledere og igjen medført at avhørsleder kun unntaksvis deltar i TA i egen sak. Også på avhørssiden var det en reduksjon fra 8,5 stillingshjemler til 6,5 stillingshjemler i samme periode som er beskrevet ovenfor (2015 – 2017).

Følgende fremgår av tertialrapportering for TA for 2017 angående fristbrudd:

"GDE Romerike fristoppnår i ca 17% av sakene (24 av 139 avhør). Av de 115 saker der vi bryter fristen er politiet årsak i 11 tilfelle; det dreier seg om 4 saker med manglende rapportering/beslutning ble skrevet for sent (mao intern rutinesvikt), 1 sak var aksjonssak samt at det i 6 tilfelle var manglende avhørsleder/etterforsker. De øvrige 104 sakene er det kapasitet ved barnehuset som er årsak. Den helt åpenbare årsak til fristbrudd er med andre ord kapasiteten ved barnehuset, men tendensen er imidlertid at politiet er årsak til stadig flere brudd. (2 i jan og 5 i mars.)"

Både etterforskerne og juristene gav klart uttrykk for at fristene er meget korte. Selv om de i det store antallet saker opplevde at de klarte å innhente tilstrekkelig informasjon i forkant av avhøret, var det flere saker hvor etterforskningen kunne ha vært grundigere forut for avhøret.

For øvrig merket vi oss at det i flere av protokollene for TA fremkom ulik informasjon om hvorvidt fristen var overholdt eller ikke på forskjellige steder i protokollen. Det er viktig at protokollene føres riktig slik det er lett å kontrollere de formelle forhold rundt avhøret.

Vurderingene som ligger til grunn for aktuell frist

Det ble opplyst at det var juristene som tok stilling til hvilken frist som var aktuell i den enkelte sak. Vi merket oss at flere av sakene ble vurdert til å være avhør som skulle gjennomføres innen 2 uker, og ikke 1 uke. Statsadvokatens øvrige inspeksjoner har vist at det er ulik forståelse av fristreglene. Det bør – i det minste internt i Øst politidistrikt – utvikles en felles forståelse for anvendelse av fristene. Dette kan for øvrig også medføre at rapporteringen på fristbrudd blir mangelfull.

Spørsmål om fristene påvirker den samlede saksbehandlingstid

Det ble gitt følgende svar på spørsmålet fra politidistriktet:

"I enkeltsaker knyttet til familievold opplever en at fristene påvirker saksbehandlingstiden positivt ved at en får en rask påtaleavgjørelse. Erfaringsmessig er det i saker som ikke ender opp i en større etterforskning.

I mer komplekse familievoldssaker ser en ofte at det skjer en del etterforskningskritt i forkant av TA, men at etterforskningen stopper opp etter gjennomført TA. Noen av årsaken til dette er at de ulike driftsenhetene ikke har ressurser til å følge opp sakene, da de må prioritere nye TA/ akutte saker.

I enkelte saker ser en at fristen for TA er for kort, slik at en ikke rekker å gjennomføre nødvendig etterforskingsskritt.

5 av de 6 som tar TA tilhører SO-temaet. Dette gjør at saksporteføljen til SO-teamet blir skadelidende. Disse sakene får lengre saksbehandlingstid fordi etterforskerne på SO-teamet (med TA-kompetanse) må bistå med TA-avhør i familievoldssaker.

For å imøtekomme den økende antall TA, så ble SO-teamet tilført 5 nye stillinger høsten 2016. Disse 5 etterforskerne var på plass februar 2017.

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid på so-saker tilhørende SO-teamet er på 158 dager hvor oppklaringsprosenten er på 77,8."

Forsvarer til stede/supplerende avhør:

Det var ikke forsvarer til stede i noen av avhørene, med unntak av enkelte supplerende avhør.

Det var tatt supplerende avhør i et fåtall saker etter anmodning fra politiet og hvor forsvarer var til stede.

Det var gjennomgående god notoritet på at forsvarer/siktede var varslet om at det var gjennomført TA og at han/hun var gitt frist for å be om supplerende avhør. I en sak hadde forsvarer bedt om supplerende avhør – og purret på dette - uten at henvendelsen var besvart. Dette er uheldig og kan i verste fall medføre at avhøret ikke kan brukes i retten på grunn av manglende kontradiksjon.

Utskrift:

Det var besluttet utskrift i de fleste av sakene og vi så ingen forsinkelse i skrivingen av avhørene.

Rettigheter:

I samtlige avhør hadde den avhørte forklaringsplikt. I de sakene hvor det lå utskrift eller resymé var formaningen inntatt. I de sakene hvor det *ikke* blir besluttet utskrift anbefaler vi at opplysninger om at vitnet er formant inntas i protokollen, slik at man sikrer god notoritet rundt dette.

Etterforskningsplan:

Det var etterforskningsplan i 9 av sakene. Kvaliteten på disse var imidlertid svært varierende. De fleste av planene manglet frist for ferdigstilling, og det var kun et fåtall av planene som hadde frister for de enkelte etterforskingsskritt. Planene manglet informasjon om hvem som var påtaleansvarlig og politifaglig etterforskningsleder og planene fremstod i liten grad som et resultat av samarbeid mellom etterforsker og jurist. Det ble også meddelt under inspeksjonen at juristene kun unntaksvis deltok i utarbeidelsen av etterforskningsplaner i familievoldssaker. I enkelte planer var det inntatt bevistema og hypoteser, men også her bar dette mer preg av standardformuleringer enn tema/hypotese knyttet til den konkrete saken. Gjennomgående fremstod planene som lite dynamiske og bar mer preg av å være hendelseslogg enn etterforskningsplan.

Politidistriktet opplyste at de var klar over planene i for liten grad ivaretok et av hovedhensynene bak pålegget om etterforskningsplan, nemlig målrettet styring av

etterforskningen i den enkelte sak. Når det gjaldt familievoldssakene ble det opplyst at dette ble etterforsket på lensmannskontorene og at juristene svært sjelden er på møter i tilknytning til den enkelte sak. I den grad det er kommunikasjon, er dette per mail eller telefon. Hva gjelder seksuelle overgrepssaker var samarbeidet bedre, særlig fordi juristene og etterforskerne er lokalisert på samme sted.

Følgende ble opplyst fra leder av etterforskningsseksjonen for seksuelle overgrep:

"Flere av TA-avhørerne opplever ofte når de kommer i avhør, at avhørsleder legger mye av ansvaret vedr tematikken i avhøret på avhørerens. Hva skal belyses? Avhørsleder skal bestemme straffebudet, men avhørerne opplever ofte at avhørsleder kommer og ikke har lest dokumentene spesielt godt, "hva er bevistemålet her", avhører sitter med mye av ansvaret. Etterforskningsplanene mangler aktuelle hypoteser mv/ hva som skal belyses. Noe av årsaken til dette er manglende juristressurser på spesialavsnittet. Det er svært få av de juristene som har besluttet TA, som selv går i avhøret."

Statsadvokaten påpeker at formålet med etterforskningsplaner er å sikre formålsstyrt/målrettet etterforskning, høy kvalitet, bidra til bedre styring og kontroll med saksfremdriften, sikre adekvat fremdrift og unngå unødig liggetid, samt å sikre notoritet og oppnå bedre oversikt over og oppfølging av beslutninger som tas underveis. Videre må planen fungere som "et levende dokument", der blant annet bevistema og eventuelle hypoteser løpende tilpasses saken. For at etterforskningsplanene skal fungere etter hensikten er det helt sentralt at juristen er med på utarbeidelsen. Politidistriktet må sørge for gode rutiner som sikrer god samhandling mellom påtaleansvarlig og etterforskning, herunder at juristene har tid og anledning til å bidra.

Det var kun aktuelt med sporsikring på stedet i en av sakene. I denne saken var det både tatt straksavhør og bilder av mulige skader, hvilket var veldig bra. For ordens skyld bemerkes at der opprettelsen av saken skyldes akutt melding til politi eller AMK, bør politiet i større grad sikre seg lydlogg av henvendelsen.

Fremdrift etter TA:

Noen av sakene var såpass ferske at det var vanskelig å vurdere fremdriften. Tatt i betraktning at det var tatt tilrettelagte avhør synes fremdriften i disse sakene å være adekvat, selv om fristene regelmessig var oversittet.

Imidlertid var det flere saker, hvor fremdriften synes for dårlig. Det var foretatt lite etterforskning i tiden etter tilrettelagte avhør, noe som underbygger at antallet avhør påvirker både saksbehandlingstiden og hvilke saker som faktisk blir prioritert. Inntrykket er at det jobbes innimellom med hver sak, noe som må være krevende både for etterforskere og jurister, og som i lengden er lite arbeidseffektivt.

Spørsmål om de "riktige" sakene prioritert

Det ble opplyst følgende:

"Statistikken over saksbehandlingstiden fra januar til mai 2017 viser at TA med 1 ukers frist har gjennomgående kortere saksbehandlingstid enn 2 – og 3 ukers saker. Dette underbygger at de "riktige" sakene blir prioritert."

Det ble imidlertid gitt flere eksempler på at alvorlige saker får lang liggetid som følge av at hovedetterforskeren på saken har TA-kompetanse og dermed blir brukt til å gjennomføre

tilrettelagte avhør i saker som etterforskes på andre enheter (eksempelvis mindre alvorlige so- og familievoldssaker).

Flere av sakene som har blitt nedprioritert er blant annet voldtektssaker der fornærmede er mellom 16 og 18 år og hvor anmeldelse er mottatt i henholdsvis august 2016 og november 2016. Politiet viste også til en voldtektsanmeldelse som gjaldt forhold med minstestraff fra april 2017 hvor etterforskningen fortsatt ikke er påbegynt fordi fornærmede er over 16 år (men under 18 år) og det dermed ikke skal tas tilrettelagte avhør.

4) Saker hvor det er gitt prosessøkonomisk påtaleunntatelse i medhold av straffeprosessloven § 70 innenfor en gitt periode. Her må grunnlaget for påtaleunntatelsen vedlegges (f eks dommer, andre saker osv,). Dette er en oppfølging av inspeksjonen fra i fjor.

I fjorårets rapport for Follo ble det påpekt at det var en del mangler ved politiets bruk av prosessøkonomiske påtaleunntatelser etter straffeprosessloven § 70. Dette knyttet seg særlig til manglende utarbeidelse av eget dokument om påtaleunntatelse etter straffeprosessloven § 70 og utsendelse av dette til siktede. Når det gjaldt de materielle vilkårene for bruket av straffeprosessloven § 70 var det få påpekninger.

Årets gjennomgang er gjort for å kontrollere om disse manglene nå er forbedret. Det er viktig å minne om at som følge av funnene i fjorårets inspeksjonsrapporter er BL blitt endret slik at det kreves at adekvat underretning sendes til siktede.

Vi gjennomgikk 40 saker/sakskomplekser. (65 forhold) Dette var saker i kategoriene bruk/besittelse av narkotika, kjøring uten førerkort, mindre tyverier mv. Vi har ingen innvendinger mot de fleste av sakstypene som det er gitt prosessøkonomisk påtaleunntatelse i. Ved gjennomgangen reagerte vi imidlertid på at det var gitt slik påtaleunntatelse i tre saker som gjaldt kjøring i påvirket tilstand. Det er i for seg ikke noe forbud mot å bruke § 70 i disse tilfellene, men kravet til hvilken kriminalitet påtaleunntatelsen skal brukes i forhold til må være skjerpet. I de tre sakene vi gjennomgikk var vilkårene til å gi prosessøkonomisk påtaleunntatelse etter vår mening ikke tilstede. Om dette skyldes at grunnlaget for å gi påtaleunntatelse ikke fremgikk av de fremlagte saksdokumentene eller om vilkårene rent faktisk ikke var til stede er usikkert. (Mer om dette nedenfor)

I 22 av sakene kunne vi konstatere at de rettslige vilkårene for å gi påtaleunntatelse etter straffeprosessloven § 70 var tilstede. I 18 av sakene syntes, ut fra de fremlagte dokumentene, at vilkårene ikke var til stede.

Gjennomgangen av de fremlagte sakene viste at straffeprosessloven § 70 bl. a. var benyttet for:

- Nye likeartede forhold begått i prøvetid for tidligere reaksjon
- Nye forhold begått etter siste dom eller forelegg. Dette omfattes ikke av straffeloven 1902 § 64.
- Nye forhold av samme type eller omtrent samme alvorlighetsgrad som andre forhold som ikke er påtaleavgjort eller som avventer hovedforhandling

Ved gjennomgangen av sakene fikk vi vedlagt en utskrift av straffe- og bøteregisteret. Dette hjelper oss litt på vei når vi skal vurdere om vilkårene for å gi prosessøkonomisk

påtaleunntatelser er oppfylt. På tidspunktet for påtaleunntatelsen kan det imidlertid ha vært andre saker under etterforskning som kan berette bruk av straffeprosessloven § 70, uten at dette kan leses ut av saken. Et Strasaksøk vil heller ikke gi fullverdig informasjon fordi man ikke ser på situasjonen på det tidspunktet påtaleavgjørelsen ble tatt. Dette gjør etterkontrollen vanskelig.

Vi reiser spørsmålet om det burde være et krav om at man i påtaleavgjørelsen kort viste til hvilke andre saker som var tatt i betraktning når man besluttet bruk av straffeprosessloven § 70. En kort redegjørelse for dette ville ikke være spesielt arbeidskrevende, det ville "tvinge" påtalejuristen til å tenke på om vilkårene virkelig var tilstede og det ville forebygge fristelsen til å bruke påtaleunntatelsen som et henleggelsesgrunnlag.

Når det knytter seg usikkerhet til om bruken av straffeprosessloven § 70 er riktig finner vi grunn til kort å minne om vilkårene for prosessøkonomisk påtaleunntatelse.

Påtaleunntatelse etter straffeprosessloven § 70 forutsetter at reglene om straffutmåling ved sammenstøt av lovbrudd (straffeloven 1902 §§ 62-64 eller straffeloven 2005 § 79 bokstav a eller § 82) kommer til anvendelse og at disse reglene gjør at "ingen eller bare en ubetydelig straff" vil komme til anvendelse for det nye forholdet.

I riksadvokatens rundskriv nr. 6/1989 angis fire typetilfeller hvor prosessøkonomisk påtaleunntatelse er aktuelt:

- Forut for tiltale når en alvorlig og/eller omfattende sak er under etterforskning eller ferdig etterforsket og det nye forholdet vil forsinke påtaleavgjørelsen og/eller rettsbehandlingen av hovedsaken uten å ha nevneverdig betydning for straffutmålingen.
- Ved avgjørelsen av tiltalespørsmålet når den ferdig etterforskede saken gjelder ett eller flere alvorlige forhold sammen med en rekke straffbare forhold som vil ha ingen eller minimal innflytelse på straffutmålingen.
- Når det oppstår nye forhold etter at tiltale er tatt ut og de har ingen eller liten innflytelse på straffutmålingen i saken hvor tiltale er tatt ut.
- I forhold hvor straffeloven 1902 § 64 (nå straffeloven 2005 § 82) kommer til anvendelse (forhold begått forut for avsagt dom).

Det understrekes i rundskrivet at straffeprosessloven § 70 ikke skal brukes analogisk der det begås nye forhold kort tid etter siste dom og før denne er fullbyrdet.

Det er viktig å understreke at kode 073 ikke er en henleggelseskode, men en avgjørelseskode på linje med andre positive påtaleunntatelser. En prosessøkonomisk påtaleunntatelse er en konstatering av straffeskyld, og det stilles samme krav til bevis og straffbarhetsvilkår som for å ta ut tiltale.

BL er nå er innrettet slik at det skal utferdiges et eget dokument, som inneholder siktelse og informasjon om påtaleunntatelsen. Til tross for dette var det i fire av sakene ikke utferdiget et slikt dokument. Vi forutsetter at dette bringes i orden så snart som mulig.

OPPSUMMERING:

Som følge av omorganiseringsprosessen i politiet er Oslo statsadvokatembeters inspeksjoner lagt noe om i 2017. Mens vi tidligere har hatt fokus på både systemer og rutiner for straffesaksbehandlingen og kvaliteten på straffesaksbehandlingen har hovedfokuset i år vært

en saksgjennomgang av enkelte utvalgte sakstyper med tanke på at behandlingen av disse holder tilstrekkelig høy kvalitet.

Vi oppfatter imidlertid 2017 som et unntaksår i så måte. I 2018 vil vi vurdere om inspeksjonene skal legges annerledes opp.

Vår gjennomgang av voldssakene under etterforskning tyder på at den innledende etterforskningen fremstår som adekvat, men at mange saker har en tendens til å stoppe opp noe etter at innledende etterforskningskritt er tatt. Romerike hadde ikke måloppnåelse på de prioriterte voldssakene i 2016 (112 dager). Vi har av flere grunner, herunder usikkerhet rundt tallene, ikke bedt om statistikkmateriale for 2017. Vi forutsetter imidlertid at politiet har fokus på at de prioriterte voldssakene rent faktisk prioriteres slik at den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden bygges ned. Det fremstår som en overkommelig oppgave å følge sakene opp på enkeltsaksnivå i og med at det på inspeksjonstidspunktet kun var 12 saker under etterforskning i denne kategorien.

Som nevnt over (under pkt. 2) fikk vi ikke gått gjennom saker med Politiarbeid på stedet pga. en misforståelse om bestillingen og at de tekniske forholdene ikke muliggjorde avspilling av de filene som var i de sakene som ble fremlagt.

Vi har fått forklart at prosjekt Politiarbeid på stedet er i rute når det gjelder opplæring av mannskaper, at politiarbeid på stedet utføres slik som forutsatt av prosjektet og at man også følger opp med tilbakemeldingsmøter slik som forutsatt.

Inspeksjonsrapportene fra de andre GDEene vi har besøkt i mai og juni tyder på at arbeidet som gjøres gjennomgående er positivt, men det er allikevel en del forbedringspunkter. Våre rapporter er utformet slik at de funnene vi har gjort etter gjennomgangen av sakene bør være egnet til å brukes i opplæringsøyemed. Vi peker særlig på at behovet for å sørge for at den avhørtes rettigheter blir ivaretatt på en skikkelig måte er avgjørende for om rapporten kan brukes i en senere rettsak, men det er også andre funn og anbefalinger. Politiet på Romerike bør se på de funnene vi gjorde i Follo og se om det er elementer der som kan være nyttige i den videre oppfølgingen i politiet.

Antallet tilrettelagte avhør har, i likhet med de andre enhetene vi har besøkt, økt betydelig siden 2015 og 2016. (se statistikk under pkt. 3). Økningen på Romerike kan dels forklares med en meget stor nettovergrepssak som er under etterforskningen. Men selv fratrukket de tilrettelagte avhørene i denne saken er økningen betydelig. En av juristene forklarte oss at hun enkelte uker tilbragte fire arbeidsdager på Barnehuset i Moss for å lede tilrettelagte avhør. Det sier seg selv at det da blir liten tid til oppfølging av sakene, påtaleavgjørelser og rettsmøter.

Som for de andre enhetene vi har besøkt er vi bekymret for konsekvensene og ressursene som må legges ned i arbeidet med tilrettelagte avhør har. I inspeksjonsrapporten for Oslo pd, GDE 3 skrev vi:

"Stovner politistasjon og nå Oslo pd GDE III er, og har vært, i fremste rekke når det gjelder fagutvikling på området. De har også fagansvaret for sakstypen i Oslo politidistrikt. Økningen i antallet tilrettelagte avhør og presset på å prioritere disse rapporteres å gå utover behandlingen av sakstypen etter at de tilrettelagte avhørene er gjennomført. (Og andre sakstyper). Mange alvorlige saker blir liggende ubehandlet etter at tilrettelagt avhør blir tatt. Hvis sakene blir ferdig etterforsket er juristene også så presset på tid som følge av bl. a. økningen i tilrettelagte avhør at det tar lang tid å

få påtaleavgjort sakene. Vi er bekymret for at restansene på dette saksområdet vil øke betydelig. Det som er beskrevet er i tråd med de observasjoner som vi gjorde da vi gjennomgikk saker under inspeksjonen. Se nærmere om dette under punkt 3.

For ordens skyld nevner vi at statsadvokatene i Oslo etter gjennomføringen av inspeksjonen ved GDE III i Oslo har inspisert GDE I i Oslo pd (Grønland og Sentrum) og Follo samt Romerike i Øst politidistrikt. Rapportene herfra er under arbeid. Tendensen med et raskt økende antall tilrettelagte avhør med store konsekvenser for den etterfølgende behandlingen av sakene er den samme ved disse enhetene".

For en mer detaljert beskrivelse av funnene og de utfordringen politiet står overfor viser vi til det som er skrevet i pkt 3 (side 5 flg.)

Vår kontroll av prosessøkonomiske påtaleunntelser etter straffeprosessloven § 70 er en oppfølging av fjorårets inspeksjon. I motsetning til de øvrige enhetene vi har besøkt må vi beklageligvis konstatere at forbedringspotensialet for så vidt gjelder bruken av de prosessøkonomiske påtaleunntelsene er større en ønskelig og forventet. For mer detaljer om våre funn og påpekninger viser vi til det som er skrevet under pkt. 4 (side 9 og 19).

I rapporten heter det:

"Vi reiser spørsmålet om det burde være et krav om at man i påtaleavgjørelsen kort viste til hvilke andre saker som var tatt i betraktning når man besluttet bruk av straffeprosessloven § 70. En kort redegjørelse for dette ville ikke være spesielt arbeidskrevende, det ville "tvinge" påtalejuristen til å tenke på om vilkårene virkelig var tilstede og det ville forebygge fristelsen til å bruke påtaleunntelsen som et henleggelsesgrunnlag."

Å foreslå at dette innføres burde være unødvendig, men det krever at politiet er nøyaktige og samvittighetsfulle når de benytter seg av denne hjemmelen for å gi påtaleunntelser.

Olav Helge Thue

Per Egil Volledal

Nina M Prebe

Marit Evjemo

Kristin Røhne

Førstestatsadvokat

Statsadvokat

Statsadvokat

Statsadvokat

Statsadvokat

Gjenpart:

Riksadvokaten

Politidirektoratet

Påtaleleder Jens Elsebutangen (på epost)